

**HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE
'INTERNAL AUDIT'**

Februari 2020

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

Inhoudsopgave:	pagina
1. Doel en totstandkoming handreiking	3
2. Governance	4
a. Sleutelfunctiehouder en sleutelfunctie vervullers	
b. Charter Internal Audit	
c. Handboek Internal Audit	
3. Controle jaarcyclus	6
a. Planning	
b. Uitvoering	
c. Rapportage	
d. Opvolging en escalatie	
e. Evaluatie	
4. Bijlage - Voorbeeld inhoud Handboek Internal Audit	9

Meer informatie: www.kps.nl

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

1. Doel en totstandkoming handreiking

a. Doel handreiking

In de praktijk wordt sinds januari 2019 uitgebreid nagedacht en gediscussieerd over de invulling van de nieuwe sleutelfunctie Internal Audit. De wetgeving en ondersteunende informatie van DNB is relatief nieuw en geeft indicaties voor een uitwerkingsrichting. Nog niet alles rond de sleutelfuncties is uitgekristalliseerd en daarom vindt KPS het waardevol om tijdig met handreikingen te komen, zodat de praktijk zich daarop kan richten. Deze handreiking is 'work in progress' met de intentie nu houvast te bieden en deze door te ontwikkelen naarmate er meer guidance en praktijkervaringen komen.

Deze handreiking heeft tot doel aan sleutelfunctiehouders Internal Audit en besturen van pensioenfondsen richting te geven en aan te zetten tot verdere discussie over de invulling van de sleutelfunctie. Pensioenfondsbestuurders en sleutelfunctiehouders kunnen met deze handreiking de Internal Audit functie verder vormgeven. De ontwikkelaars hebben daarbij niet de intentie voorschrijvend of volledig te willen zijn.

b. Wettelijk kader PW artikel 22a lid 2

De interne auditfunctie is belast met de interne audit. In het kader van de interne auditfunctie wordt onder meer geëvalueerd of de interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen ter waarborging van de beheerste en integere bedrijfsvoering, in voorkomend geval met inbegrip van de uitbestede werkzaamheden, adequaat en doeltreffend zijn.

c. Ontwikkeling handreiking invulling sleutelfunctie Internal Audit

Nadat de KPS-werkgroep Risicomanagement een handreiking voor de sleutelfunctie Risicobeheer had ontwikkeld, hebben KPS-leden

- Hans Sieraad
- Henk-Jan Strang

op verzoek van de KPS-werkgroep Pension Fund Governance (PFG) deze handreiking voor de sleutelfunctie Internal Audit opgesteld.

De reactie vanuit de werkgroep PFG is in deze handreiking verwerkt. De volgende leden van de werkgroep PFG hebben input geleverd op het concept van de handreiking:

- Wim Koeleman
- Paul de Koning
- Sijbren Kuiper

d. KPS

Stichting Kring van Pensiospecialisten (KPS) is een platform waar de leden hun pensioen kennis en -ervaring met elkaar delen en verrijken. Dit vindt o.a. plaats in studiebijeenkomsten, congressen en werkgroepen. Ook is er gelegenheid tot netwerken. KPS heeft een brede samenstelling aan leden met diverse achtergronden: pensioenfondsen, levensverzekeraars, ppi's en vermogensbeheerders.

Maar ook de advieswereld is vertegenwoordigd. Alle relevante specialismen, zoals actuaariaat, accountancy, advocatuur, communicatie en HR, lopen daar dwars doorheen. Bij KPS zijn ca. 300 leden aangesloten.

Disclaimer

@2020, KPS, De Wel 14-16, Hoevelaken

Nadere informatie over de uitgaven van de KPS vindt u op www.kps.nl
 Alle auteursrechten en databankrechten van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij de auteurs en KPS.
 Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen en behoudens gebruik voor interne doeleinden, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door kopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de KPS. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s) en de KPS deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden.

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

2. Governance

a. Sleutelfunctiehouder en sleutelfunctieervullers

1. Het pensioenfonds heeft het onderscheid tussen sleutelfunctiehouder en sleutelfunctieervullers eenduidig beschreven, waarbij:
 - De sleutelfunctiehouder eindverantwoordelijk is voor de regie op en uitvoering van de internal audit, waaronder de taken van de sleutelfunctieervullers.
 - De sleutelfunctiehouder een natuurlijk persoon is die als persoon in de rol van houder benoemd wordt;
 - De sleutelfunctieervullers natuurlijke personen of een organisatorische eenheid – zoals een commissie of een derdelijns afdeling - zijn – intern of extern – die betrokken zijn bij de uitvoering van de Internal Audit Functie (IAF).
 - Eenduidig wordt beschreven wat de organisatorische positie en reikwijdte is van de activiteiten van de sleutelfunctiehouder, waarbij desgewenst onderscheid wordt gemaakt bij interne invulling (bestuurslid of stafmedewerker) en externe invulling.
2. Eenduidig wordt beschreven hoe voor sleutelfunctiehouders en sleutelfunctieervullers het onafhankelijk functioneren is geborgd. Samenloop met andere werkzaamheden is uitsluitend toegestaan, indien dit goed gemotiveerd en overtuigend aantoont dat het onafhankelijk functioneren te allen tijde is gewaarborgd.
3. Het bestuur hanteert selectieprocedure en -criteria voor het aanstellen van een sleutelfunctiehouder en -ervullers. De selectiecriteria voor de sleutelfunctiehouder voldoen tenminste aan de geschiktheidseisen van DNB.
4. Het bestuur legt de procedure en criteria vast in een geschiktheidsprofiel 'sleutelfunctiehouder' en 'sleutelfunctieervuller'.
5. De sleutelfunctiehouder beoordeelt en evalueert periodiek de geschiktheid van sleutelfunctieervullers.
6. De sleutelfunctiehouder beoordeelt en evalueert periodiek de toereikendheid van fondsdocumentatie rondom de IAF en initieert (noodzakelijke) verbeteringen.

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

2. Governance

b. Charter Internal Audit

1. De uitwerking van de IAF omvat tenminste:
 - een Charter Internal Audit
 - een profielschets
 - een overeenkomst van opdracht (bij externe invulling)
 - een Handboek Internal Audit
 - een jaarlijks op risicoanalyse gebaseerd auditplan
 - een objectieve jaarrapportage van bevindingen en aanbevelingen aan het bestuur en intern toezicht.

Rapporteren aan intern toezicht is verplicht indien een bestuurslid de rol van sleutelfunctiehouder invult, als extra waarborg om mogelijke belangenverstrengeling te voorkomen.
2. Het pensioenfonds beschikt over een door het bestuur vastgesteld Charter Internal Audit waarin functie, doel en opdracht, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van IAF zijn vastgelegd.
3. Met behulp van het Charter Internal Audit zorgt de sleutelfunctiehouder ervoor dat de IAF de derdelijns functie invult en in dat kader controleert en evalueert of het eerste- en tweedelijns risicomanagement adequaat en effectief functioneren. De IAF vormt daarmee het sluitstuk van de managementcyclus waarbinnen beheerste en integere bedrijfsvoering plaatsvindt (sluitstuk van alle waarborgen). Deze invulling is gebaseerd op het 'three lines of defence' model.
4. Periodiek, tenminste éénmaal per drie jaar, wordt het Charter Internal Audit geëvalueerd en zo nodig aangepast. Essentieel hierbij is dat, bij aanpassing, de robuuste invulling en onafhankelijkheid van de IAF geborgd blijft.

c. Handboek Internal Audit

1. De IAF borgt een actueel Handboek Internal Audit.
2. Het Handboek Internal Audit bevat onder andere een beschrijving van de werkwijze van de IAF, het richting- en regelgevende kader waarbinnen zij opereert, het kwaliteitsmanagement en de manier waarop toegevoegde waarde wordt geleverd.
3. Als aanknopingspunt voor de opzet van het handboek kunnen de richtlijnen van het Instituut van Internal Auditors (IIA) worden gebruikt. Zie *bijlage* met een voorbeeld van de inhoudsopgave voor een Handboek Internal Audit.

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

3. Controle jaarcyclus

a. *Planning*

(controleaanpak, gebruik van controles door IA uitbestedingspartners)

1. De sleutelfunctiehouder stelt een auditjaarplan op, waar tenminste het volgende is opgenomen:
 - Beschrijving van het audit universum (te onderzoeken objecten)
 - De bemensing en controlebudget van de IAF
 - De afstemming en samenwerking met eerste- en tweedelijns functies, waaronder de andere sleutelfunctiehouders en -vervullers binnen het pensioenfonds en bij uitbestedingspartners
 - De afstemming en samenwerking met controleurs en toezichthouders (accountant, actuarissen en compliance officer)
 - De SWOT-analyse en de impact op controlerisico's
 - Beschrijving van de controlestrategie voor materiële risico's
2. De sleutelfunctiehouder werkt werkprogramma's uit, voor de in het auditjaarplan opgenomen controlerisico's. In het werkplan zijn de controlemiddelen en -methoden uitgewerkt. Voor beoordeling van interne beheersing wordt gebruik gemaakt van onder meer interviews, eigen waarnemingen op basis van steekproeven en bestudering van documentatie.
3. De sleutelfunctiehouder bespreekt met behoud van onafhankelijkheid het auditjaarplan met controleurs, toezichthouders en andere sleutelfunctiehouders.
4. De sleutelfunctiehouder brengt het auditjaarplan ter goedkeuring in bij het bestuur.

b. *Uitvoering*

1. Onder regie van de sleutelfunctiehouder worden de werkprogramma's uitgevoerd en gerecapituleerd naar controlebevindingen voor bespreking door de sleutelfunctiehouder met bestuur en andere relevante gremia.
2. Waar mogelijk maakt de sleutelfunctiehouder efficiënt gebruik van vastleggingen van eerste- en tweedelijns werkzaamheden, alsmede de interne audit afdelingen binnen de pensioenfondsorganisatie en bij uitbestedingspartijen. De sleutelfunctiehouder stelt zelfstandig de toereikendheid vast van deze, door eerste-, tweedelijns en interne audit afdelingen, uitgevoerde (controle)werkzaamheden van uitbestedingspartijen.
3. De sleutelfunctiehouder zorgt ervoor dat voor alle in het auditjaarplan opgenomen controlerisico's ter onderbouwing van de oordeelvorming een adequaat dossier is vastgelegd (audit trail).
4. De sleutelfunctiehouder stemt de feitelijke controlebevindingen af met procesverantwoordelijken, waaronder eerste- en tweedelijns functionarissen, commissies en andere sleutelfunctiehouders. Dit kan eventueel leiden tot het verwerken van aanpassingen. Tevens kan deze afstemming tot aanvullende controlewerkzaamheden leiden ter nadere verificatie.

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

3. Controle jaarcyclus

c. Rapportage

1. De sleutelfunctiehouder stelt een conceptcontrole rapport interne audit van bevindingen en aanbevelingen op en een besprekagenda hiervan voor bestuur en andere relevante gremia.
2. De sleutelhouder borgt door dossiervorming een zorgvuldige onderbouwing van eventuele materiële bevindingen en de motivering van de bevinding.
3. De sleutelfunctiehouder stemt het conceptrapport van controlebevindingen en -aanbevelingen met de gecontroleerden af. Dit met name als finale validering van de bevindingen en beoordeling van de aanbevelingen. Afstemmingen kunnen leiden tot aanpassing van feitelijke bevindingen en aanbevelingen.
4. Daarna stemt de sleutelfunctiehouder het eventueel aangepaste conceptcontrole rapport interne audit af met tenminste het bestuur en – afhankelijk van de werkwijze binnen het fonds – in voorbereiding daarop met de audit commissie en het dagelijks bestuur.
5. Vervolgens brengt de sleutelfunctiehouder een definitief controle rapport interne audit met bevindingen, conclusies en aanbevelingen uit en bespreekt dit met intern toezicht.
6. De sleutelfunctiehouder brengt bij bespreking het gewicht van bevindingen, conclusies en aanbevelingen zo over, dat bestuur en intern toezicht doordrongen zijn van eventuele materiële bevindingen en minimumeisen aan en tijdspanne voor opvolging.

d. Opvolging en escalatie

1. De sleutelfunctiehouder stelt vast dat het bestuur bevindingen, conclusies en aanbevelingen in het controle rapport interne audit adequaat bespreekt en per bevinding, conclusie en aanbeveling een gemotiveerd besluit vastlegt over opvolging en vertaling naar acties.
2. De sleutelfunctiehouder stelt vast in hoeverre de opvolging door het bestuur van materiële bevindingen voldoet aan de gestelde minimumeisen en geboden tijdspanne.
3. Indien opvolging niet voldoet, handelt de houder volgens de in het audit charter/het handboek internal audit vastgelegde escalatieprocedure. Daarbij bespreekt de sleutelfunctiehouder de onvoldoende opvolging met het (dagelijks) bestuur, stelt een deadline voor bij het alsnog opvolgen passend bij de zwaarte van de materiële bevinding en legt deze vast voor het bestuur en intern toezicht.
4. Bij onvoldoende opvolging door het bestuur op het manen om alsnog opvolging te geven aan, informeert de sleutelfunctiehouder het bestuur over escalatie naar intern toezicht.
5. De sleutelfunctiehouder bespreekt in voorkomende gevallen het niet opvolgen, de ernst daarvan en de verwachtingen van de houder van ingrijpen door intern toezicht en legt dit naar bestuur en intern toezicht vast.

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

3. Controle jaarcyclus

6. De sleutelfunctiehouder stelt vast in hoeverre de opvolging door intern toezicht na escalatie voldoet aan de bij intern toezicht gestelde minimumeisen en geboden tijdspanne.
7. Indien opvolging niet voldoet, dan handelt de houder volgens de in het audit charter/het handboek internal audit vastgelegde escalatieprocedure. Daarbij bespreekt de sleutelfunctiehouder de onvoldoende opvolging met het intern toezicht en legt naar bestuur en intern toezicht escalatie naar DNB vast.
8. De sleutelfunctiehouder bespreekt onvoldoende opvolging door bestuur en intern toezicht met DNB en verstrekt een gemotiveerde en gedocumenteerde vastlegging hiervan aan DNB.

e. *Evaluatie*

1. De sleutelfunctie voert jaarlijks een evaluatie van de controle jaarcyclus met aandacht voor:
 - effectiviteit en efficiency (onder meer controleaanpak, -methodieken en -budget, dossiervorming en rapportage),
 - bemensing
 - geschiktheid en samenwerking met interne audit van uitbestedingspartners
2. De sleutelfunctie voert jaarlijks een zelfevaluatie uit met de betrokkenen bij de sleutelfunctie interne audit binnen het pensioenfonds, waaronder het bestuur. Tenminste éénmaal per drie jaren vindt deze zelfevaluatie onder externe begeleiding plaats.
3. De sleutelfunctie vertaalt bevindingen en aanbevelingen vanuit evaluatie van de controle jaarcyclus en zelfevaluatie naar acties, stelt prioriteiten en plant en borgt opvolging.

HANDREIKING invulling SLEUTELFUNCTIE 'INTERNAL AUDIT'

4. Bijlage voorbeeld inhoud Handboek Internal Audit

Het Handboek Internal Audit kan de volgende onderdelen bevatten:

1. Inleiding 1.1. Governance 1.2. Interne organisatie 1.3. Handboek Internal Audit 1.4. Toepassing van de Internationale Standaarden (IAA)	5. Risicoanalyse en auditjaarplan 5.1. Auditobjecten 5.2. De audit universe 5.3. Updaten risicoanalyse en inventarisatie 5.4. Auditjaarplan 5.5. Afwijken van het auditjaarplan
2. Internal Audit 2.1. Missie Internal Audit 2.2. Doelstelling Internal Audit 2.3. Plaats in de organisatie 2.4. Onafhankelijkheid 2.5. Individuele onafhankelijkheid en objectiviteit 2.6. Bevoegdheden 2.7. Assurance opdrachten 2.8. Consulting opdrachten 2.9. Internal Audit Charter	6. Auditaanpak 6.1. Voorbereiding 6.2. Veldwerk 6.3. Rapportage 6.4. Evaluatie 6.5. Follow-up 6.6. Dossiervorming 6.7. Collegiale toetsing
3. Interne Audit functie sleutelfunctiehouder en vervullers 3.1. Benoeming en ontslag 3.2. Uitbesteding 3.3. Resource Management 3.4. Opleiding en training 3.5. Permanente educatie 3.6. Vakbekwaamheid 3.7. Beroepsmatige zorgvuldigheid 3.8. Beloningsbeleid 3.9. Escalatie	7. Communicatie 7.1. Beleid en procedures 7.2. Rapportages 7.3. Overige 7.4. Klachtenprocedure
4. Regelgeving 4.1 Richtlijnen vanuit beroepsorganisaties	8. Programma voor kwaliteitsbewaking en -verbetering